

מראי מקומות - גיטין ז'

ותמה עליו, הרי בסוגיין משמע דאין חילוק בין בכלי ובין בפה, ומנין לו לחלק כן. וביאר, דס"ל להרמב"ם דהא דאסרי' גם בפה הוא משום שיש קרא יתירא (ולא משום משמעות הקרא). וא"כ, מקרא א' לא היינו יודעים אלא זמר בכלי, שהוא הביא שמחה טפי, ולכן מסתבר טפי לאוסרו. ובקרא דאל תשמח ישראל אל גיל אין מרומז כלל הענין של משתה כלל, ורק בקרא דבשיר לא ישתו יין אי' דאסור במשתה דוקא. **נמצא**, דעל האיסור סתם דכל מקום, אפי' שלא בבית המשתה, לא נאמר אלא חד קרא, וא"כ מסתבר בזה לאסור רק זמר בכלי, ובבית המשתה שנא' עוד קרא דבשיר לא ישתו יין, אסור אף בזמרא דפומא. ועפ"ז ביאר גם השו"ט בין השואלים ומר עוקבא, שהרי לכאור' ק', מה שאלו לו, הרי משנה מפורשת היא בסוף סוטה דהאיסור בא מקרא דבשיר לא ישתו יין. אע"כ דבאמת הי' ק' להו, מנין לנו לאסור שיר בפה, הרי לכאור' מקרא א' אין לנו אלא שיר בכלי. וע"ז השיב להם מקרא דאל תשמח, וע"ז הק' הגמ', הא מקרא דבשיר אל ישתו יין אנו לומדים איסור שיר [ולכאור' צ"ל דהמק' לא הבין דמה דשאלו הוא רק משום שיר בפה, ולכן הק' לו מהא דאי' קרא הובא במשנה שם]. ונמצא דגם להרמב"ם השו"ט בסוגיין הוא בענין שיר בפה בבית המשתאות, וכמו שפרש"י והוכיח תוס', אבל מתשו' מר עוקבא מבינים שיש איסור בכל מקום בכלי. והוסיף האג"מ דגם אולי רש"י ותוס' אין חולקים על הרמב"ם לדינא, ומה שביארו סוגיין בבית המשתה, זהו משום דביאור הסוגיא מוכרח כן, אבל לדינא אפשר דמודו להרמב"ם (ומה דמשמע מהטור [או"ח תק"ס] דשי' רש"י הוא שי' אחרת, י"ל דכוונתו דרק אין להוכיח דרש"י ס"ל דבכלי אסור בכל גווני). אולם מדברי הרמ"א (שם, ג') מבואר דס"ל דחולקים על הרמב"ם, דכ' די"א דרק בבית המשתה או מי שרגיל אסור, אבל בלא"ה מותר אף בכלי. אבל כ' האג"מ דמ"מ יש להחמיר בזה, דהרמב"ם והמחבר פסקו לחומרא, ויתכן דגם רש"י ותוס' מודים להם, ודלא כהרמ"א.

(א) **השתא בהמתן של צדיקים, וכו'- כ' תוס' דלא אמרי' כן אלא בענייני אכילה, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולכן, כ' שאין לגרוס בכתובות (כח:): לענין דהעלה עבד לכהונה על פיו, השתא בהמתן של צדיקים, וכו', דהא אי"ז ענין של איסורי אכילה. אולם ע' בערוך לנר (יבמות צ"ט) שכ' דשפיר יש ליישב הגירסא, דיש לחלק בין אם הצדיק עצמו נתקל, דאז י"ל דשב ורפא לו. אבל היכא דמכשיל אחרים (כמו בכתובות שם), בזה אמרי' דאין תקלה בא על ידו, אפי' שלא בענייני אכילה (דאין שייך בזה לומר דיעשו תשובה, דאי"ז ביד הצדיק).**

(ב) **אנא לא שמיצא לי הא דרבב"ח וקיימתי מסברא - העיר המהר"ם שי"ף, דודאי גם רבב"ח אמר כן מסברא. וכ' דאולי רבב"ח דייק כן מלשון המשנה דצריך אדם לומר בתוך ביתו, דנקט לשון אמירה, שהוא לשון רך, וגם אמר "בתוך ביתו", ולא "אל בני ביתו", דמשמע דהוי כאילו מדבר עם עצמו. אבל ר' אשי לא דייק כן מהמשנה, ולכן אמר דקיימי' מסברא גרידא.**

(ג) **הדבר יצא מפי ר"א ונתנוהו לגניבא בקולר - וק"ק, דמשמע דרק משום דר"א אמר כן נתנוהו לגניבא בקולר, והרי קרא הוא, ומה הוסיף באמירתו. וע' בתוס' דכ' דבזבחים דרשי' הקרא באו"א, וכ' התפארת שמואל דלפ"ז א"ש למה דוקא כשדרשה ר"א נתנוהו לגניבא בקולר, דבלא"ה הי' שייך לדרשה באו"א (וע' בשטמ"ק בב"ק [נ'] כע"ז, דמצינו דרק משום שהצדיק אומר הסברא דמשמים הסכימו לו לנהוג כן).**

(ד) **זמרא מנא לן דאסיר, וכו'- ע' באגרות משה (או"ח א', קס"ו) דהאריך בביאור הסוגיא. והנה, רש"י כ' דהאיסור הוא לשורר בבית המשתאות. וכ' תוס' דכן משמע, אלא דראוי להחמיר בכיוצא בו, דהיינו מי שמשכים ומעריב בזמור. ומבואר בגמ', דזהו בין זמר דכלי ובין זמר דפה. אולם הביא האג"מ מהרמב"ם (תענית ה', י"ד) שכ' דבכלי שיר אסור בכל מקום, ושירת פה אסור רק על היין.**

דהכל תלוי במקום, ולא במניין בה העפר, ומה דנקט התנא עפר חו"ל, לרבותא נקטי, דאפי' עפר חו"ל חייב בתרו"מ, לת"ק בכל גוונא ולר"י עכ"פ בגוששת. וע' בשיעורי ר' שמואל (צ') דביאר דאפי' לשי' המל"מ י"ל דהגמ' נקט עפר חו"ל בדוקא, די"ל דמה דפטור לגמרי בספינה, הוא רק משום שעפר חו"ל הוא, משא"כ אם הי' עפר א"י, עכ"פ מדרבנן יהי' חייב (ואף דאי' בירושלמי בחלה דאף עפר חו"ל חייב מדרבנן אם אינה גוששת, בהגהות לחי' ר' נחום שם הביא מהמעדני ארץ דאולי פליג הבבלי על הירושלמי בזה). וע"ע שם בהמשך (ובחי' ר' נחום קנ"ט) דביאר דהראשונים פליגי על המל"מ, דפי' הריטב"א דהא דאמר ר' זירא דעציץ נקוב שמונח ע"ג יתידות, מיירי בעפר חו"ל, ולמה הי' צריך לזה, אע"כ ס"ל דדוקא עפר חו"ל הוא, וכן דייק ר' נחום מהפיה"מ להרמב"ם, דכל היכא דהעפר הוא עפר א"י, אז אפי' ר' יהודה מודה דאי"צ גוששת. וביאר ר' נחום דלפי"ז הא דס"ל לר' יהודה דבעינן גוששת, אינו משום דצריך לינק מהקרקע בהנהר, אלא משום דהוי כפירות חו"ל שהביאו לארץ, דלית בהו דין פירות א"י. עוד דייק ר' נחום (קסג) מתוס' דחולק על המל"מ, דהק' מה ענין מעשר אצל גט, ואם זורע בעפר חו"ל בעלי"י בא"י וכו', ולמה נקט עפר חו"ל, ומשמע דס"ל דשאני עפר חו"ל מעפר א"י.

(ט) באנו למח' ר"י ורבנן- וביאור המח' ר"י ורבנן, כ' בחי' ר' נחום (קס) דלכאו' היינו אומרים כפשוטו דנח' ר"י ורבנן בענין אי איכא יניקה מן הקרקע בספינה שאינה גוששת, דרבנן ס"ל שיש יניקה, ור"י שאין כאן יניקה. אבל לכאו' מבואר מדברי רש"י דס"ל דאי"ז המח', דכ' (ד"ה באנו) דנח' אם באוירא הוי כמנחא ארעא או לא. וביאר ר' נחום, דס"ל לרש"י דכ"ע מודו דאיכא יניקה, אלא דלא סגי בהכי, דלענין חיוב תרו"מ צריך שיהי' גידולו ארץ ישראל, ולא רק שינקו מקרקע א"י דרך אויר, והמח' הוא רק מה נחשב מונח ארעא, דרבנן ס"ל דבאוירא הוא ג"כ נחשב כמונח ארעא, ור"י ס"ל דצריך להיות מונח ארעא ממש. אבל ע"ש שהביא מהמאירי והריטב"א דלא ס"ל כרש"י, אלא דס"ל דנח' ר"י ורבנן לענין יניקה, האם

(ה) מאי דכתיב וקינה ודימונה ועדעדה- ק', למה דרשי' שמות ו' עיירות הללו טפי משאר עיירות הכתובות שם. וכ' התוס' הרא"ש בשם ר' משה הדרשן "דבמנין עיירות של יהודה בפרטן נמצא ל"ה, ובכללן כ"ט [כלומר, דכתיב בקרא "כל ערים עשרים ותשע"], וקים לי' דהנך ששה נכתבו לדרשא". ובמהר"ם שי"ף פי' משום דאותן שמות כפלות הם, דהיינו עדעדה וסנסנה, וכיון דהנך כתיבי לדרשא, א"כ הנכתבים אצלם ג"כ לדרשא כתיבי.

(ו) למימרא דעכו לצפונה דא"י קיימא, וכו'- הק' הרש"ש, הא כתב תוס' לעיל (ב.) בשם ר"י דאפי' החלק של עכו שהוא בא"י צ"ל בפ"נ משום שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י, וא"כ אפי' אם למעשה משוכה הרבה מגבול א"י, סכ"ס הרי הוא רחוק מעיקר הישוב, ושפיר צ"ל בפ"נ, ומה הק' הגמ', והניח בקו' [ואין להוכיח מהא דכ' תוס' שם דעכו הצי בחו"ל, וע"ז הק' הגמ', דאין שייך לומר דזהו קו' הגמ', שהרי ממתני' אי"ז מבואר כלל].

(ז) המביא גט בספינה כמביא בא"י- כ' החזון איש (אה"ע ק"ד, ב'), "נראה דמיירי דהאשה והעדים מא"י, ואין כאן לא משום לשמה ולא משום קיום, שהרי כשתביא לביתה תמצא לקיימו, ובספינה אינו קביעות ולא שייך למידן ולהצריך עדים מצוין לקיימו שם, והלכך מן הדין אין צריך בפ"נ, אבל משום שלא תחלוק במדנה"י הצריכו בפ"נ (וכמש"כ תוס' ד"ה עציץ, דהביאור בסוגיין הוא משום שלא תחלוק)". וכ' להוכיח מכאן דהיכא שהאשה והעדים מא"י, אלא דהגט ניתן בחו"ל, מ"מ צריך לומר בפ"נ, משום שלא תחלוק בחו"ל, דהא במקום הגירושין אין עדים מצויין לקיימו. [אולם לכאו' יש לעי' בזה לדינא, דהא רק ר"א דמתני' ס"ל שלא תחלוק במדנה"י, ולא קיי"ל כוותי'. וכבר כ' הרמב"ן (ה. ד"ה ונקטי') דליכא למיחש לדברי ר"א דלא פלוג במדנה"י, וכ' דאע"ג דבסוגיין טעם הדבר משום שלא תחלוק הוא, הא לא קיי"ל הכי, וא"כ משמע מדברי הרמב"ן דסברא זה לא קיים לדינא, ולכאו' מדברי החזו"א לא משמע דס"ל כן, ולכאו' צ"ל דאילו בשי' תוס' ד"ה הא, דכ' דנהרות דא"י גרע טפי ממובלעות, דהיינו דבאלו שייך טפי הסברא דלא פלוג ממובלעות, ואף דלא קיי"ל כר"א לענין מובלעות, מ"מ אמרי' הלא פלוג לענין נהרות א"י, וע' בתפארת יעקב בביאור סברתו].

(ח) דתנן, עפר חו"ל הבא בספינה לארץ- ע' במשנה למלך (בכורים ב', ט') דנקט לדבר פשוט דאין חילוק בין עפר חו"ל לעפר א"י,

נחשב דיונק מארעא דא"י דרך האויר או לא. וביאר דמה דהכריח רש"י לפרש דכ"ע מודו לענין יניקה, וכל המח' הוא אם נחשב דמונח אארעא או לא, היינו משום המשך הגמ', דרבא אמר דר"י אמר רק בספינה, דעשוי לברוח, ואם המח' הוא בענין יניקה, א"כ לכאור' אין חילוק בין אם עשוי לברוח או לא [ולכאור' הי' יכול לומר בפשיטות, דס"ל לרש"י דאין שייך ענין יניקה לענין גט, וא"כ ע"כ הנדרון הוא אם נחשב כמונח בא"י או לא. ואולי המאירי והריטב"א ס"ל דהגם דמסברא אין חילוק לענין גט בין אם יונק מא"י או לא, מ"מ י"ל דס"ל דמה דחייב בתרו"מ הוא גופא סיבה שיחשב שהוא בא"י, ונמצא דנח' הראשונים בהה"א של הגמ' אם מה שחייב בתרו"מ הוא סימן או סיבה אם צ"ל בפ"נ או לא, וצ"ע בכל זה].

(י) **עד כאן לא קאמר התם אלא בספינה העשוי לברוח - כ' הדבר אברהם (א, כ"ה, ו') דלכאור' יש ב' אופנים לפרש דברי הגמ'. "א', דלפי שהיא עשוי מעיקרא ודרכה לברוח, משו"ה לא הויא כמחובר אפי' בשעה שאינה בורחת אלא עומדת, והעיקר תלוי במה שהיא עשוי לכך, כדדייק לשון הגמ'. ב', שאינו תלוי במה שהיא עשוי לכך, אלא במה שהיא בורחת בפועל, דאז לא הויא כמחובר באותה שעה, אבל בשעה שהיא עומדת, דמיא לעציץ שע"ג יתידות והויא מחובר, ואין חילוק בינה לעציץ אלא במה שהיא מהלכת ועציץ במקומו עומד". וכ' דמסתבר לו כצד הב', וכ' דכן מדוייק קצת בל' רש"י, דכ' "מפני שהיא מהלכת כל שעה".**